

IDR

Romanian Diplomatic Institute

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

POLICY BRIEF nr. 82/2025

Turcia și securitatea europeană la Marea Neagră

Dragoș C. Mateescu

Turcia și securitatea europeană la Marea Neagră¹

Dragoș C. Mateescu²

Analist

Institutul Diplomatic Român

ABSTRACT: În contextul războiului ilegal și neprovocat al Federației Ruse împotriva Ucrainei, început în 2014 și continuat cu invazia din februarie 2022, Marea Neagră a devenit scena unor confruntări armate directe între cele două părți beligerante. O anumită interogație se distinge însă prin importanța sa și prin frecvența cu care este menționată în cercurile analitice: De ce nu are încă Turcia un rol bine definit în sud-estul flancului estic al NATO, în legătură cu securitatea la Marea Neagră? O examinare atentă a situației evidențiază trei aspecte relevante, pe care le voi aborda mai jos: (1) Turcia ca gardian al Bosforului și Dardanelelor; (2) absența unei strategii a NATO dedicată explicit Mării Negre; (3) atitudinea Turciei față de implicarea actorilor occidentali, inclusiv NATO, în ecuația de securitate la Marea Neagră.

CUVINTE CHEIE: Turcia, securitatea europeană, Marea Neagră, NATO, flancul estic.

¹ Această publicație se bazează exclusiv pe surse deschise. Opiniile exprimate aparțin în întregime autorului și nu reflectă neapărat poziția instituției.

² dragos.mateescu@idr.ro

INTRODUCERE

În contextul războiului ilegal și neprovocat al Federației Ruse împotriva Ucrainei, început în 2014 și continuat cu invazia din februarie 2022, Marea Neagră a devenit scena unor confruntări armate directe între cele două părți beligerante. Acestea amenință însă și alte țări din regiune, inclusiv România și Bulgaria ca state membre NATO și UE, precum și conexiunile logistice și comerciale ce străbat Marea Neagră. Având în vedere faptul că Republica Turcia este un important membru al NATO, iar Strâmtoarele Bosfor și Dardanele sunt pe teritoriul său, se impun mai multe întrebări în legătură cu rolul acestei țări în contextul actual. O anumită interogație se distinge însă prin importanța sa și prin frecvența cu care este menționată în cercurile analitice: De ce nu are încă Turcia un rol bine definit în sud-estul flancului estic al NATO, în legătură cu securitatea la Marea Neagră?

Deși această întrebare este vehiculată intens încă de la începutul războiului din Ucraina, odată ce devine obiectul analizei din perspectiva Institutului Diplomatic Român, ea presupune o atenție specială acordată exercițiului interpretativ, precum și semnificației termenilor și aspectelor implicate. Sunt foarte tentante și chiar apar frecvent în spațiul public răspunsuri cum ar fi că NATO nu are încă o strategie clară pentru regiunea Mării Negre și, prin urmare, nici Turciei nu i se alocă o responsabilitate anume pentru această regiune. Un astfel de răspuns este superficial și insuficient. Iar întrebarea merită o abordare serioasă, pe măsura importanței ei pentru securitatea României ca stat membru în UE și NATO, cu ieșire la Marea Neagră și, prin Strâmtoare, la comerțul mondial. O examinare atentă a situației evidențiază trei aspecte relevante, pe care le voi aborda mai jos: (1) Turcia ca gardian al Bosforului și Dardanelor; (2) absența unei strategii a NATO dedicată explicit Mării Negre; (3) atitudinea Turciei față de implicarea actorilor occidentali, inclusiv NATO, în ecuația de securitate la Marea Neagră. Concluziile vor rezuma explorarea acestor trei aspecte, cu referire la interogația de mai sus.

TURCIA ȘI ROLUL SĂU DE GARDIAN AL STRÂMTORILOR

Întrebarea principală avansată aici nu este doar despre securitatea României (și a Bulgariei) la Marea Neagră, ci a întregii Europe pentru că înseamnă securitatea legăturilor

logistice, energetice și comerciale ale continentului cu lumea prin Marea Neagră. Importanța Turciei în acest context derivă direct din responsabilitatea acordată acestei țări pentru Strâmtoarele Bosfor și Dardanele, prin Convenția de la Montreux din 1936.³ Felul în care Ankara a ales să interpreteze și să aplice prevederile acestui document de drept internațional în cazul războiului declanșat de Rusia este sugestiv. Articolul 19 din Convenție stipulează reguli privind regimul Strâmtoarelor în condițiile unui război în care Turcia nu este parte beligerantă. La 27 februarie 2022, adică la cinci zile de la declanșarea invaziei ruse în Ucraina, Ankara a decis să califice agresiunea rusă din Ucraina drept „război”. Acest lucru i-a permis să invoce articolul 19, în baza căruia a blocat relocarea navelor de război rusești din alte zone în Marea Neagră prin Strâmtoare, contribuind astfel la protejarea Ucrainei.⁴

Au urmat însă și alte măsuri, care sugerează că aplicarea Convenției de la Montreux se subordonează agendei de politică externă a Ankarei și nu nevoilor celorlalte state din zona Mării Negre, inclusiv aliații ai Turciei. Pe lângă decizia de mai sus, Ankara a luat-o și pe aceea de a interzice accesul în Marea Neagră a navelor de război ale aliaților din NATO. Această interdicție a împiedicat sprijinirea rezistenței Ucrainei prin prezența unor nave de război care să descurajeze pe agresor și nu puțini au fost cei care au criticat poziția Ankarei în această chestiune gravă.

Conform alineatului 2 din articolul 19 al Convenției, vaselor de război li se poate permite accesul în Marea Neagră prin Strâmtoare „în cazul de asistență acordată unui Stat victimă a unei agresiuni în virtutea unui tratat de asistență mutuală obligând Turcia”. Turcia este „obligată” în relația cu Ucraina de un tratat de prietenie și cooperare (1992), iar NATO are încă din 1994 relații de cooperare cu Ucraina în cadrul Parteneriatului pentru Pace. Acestea și alte tratate semnate de-a lungul anilor de Kiev permiteau și chiar încurajau aliații Ucrainei să ofere sprijin iar prezența unor nave de luptă în Marea Neagră ar fi servit acest scop. Absența lor a slăbit efortul de descurajare a Rusiei, care a bombardat permanent Ucraina inclusiv din locații de la Marea Neagră. Ea a permis și situații, deja prea numeroase, în care drone rusești ajung pe teritoriul României sau cel al Republicii Moldova, punând în pericol viețile și proprietățile cetățenilor noștri.

³ „Convention regarding the regime of the Straits 1936”, *Colecția de tratate a Organizației Națiunilor Unite*, <https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=0800000280166981>

⁴ „Turkey to implement pact limiting Russian warships to Black Sea”, *Reuters*, 27 februarie 2022, <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-implement-international-pact-access-shipping-straits-ukraine-war-2022-02-27/>

TURCIA ȘI NATO LA MAREA NEAGRĂ – ABSENȚA STRATEGIEI

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) nu are o strategie care să se indice securitatea regiunii Mării Negre ca obiectiv explicit al organizației pe flancul său de est. Acest aspect este abordat doar ca parte din strategia generală de securitate, iar după declanșarea invaziei rusești din Ucraina, în februarie 2022, NATO a alocat în cadrul acestei strategii mai multe forțe pe întregul flanc estic. Concret, au fost constituite patru noi grupuri de forțe multinaționale în Ungaria, Slovacia și, cu relevanță pentru zona Mării Negre, în România și Bulgaria. Tot pe flancul estic mai există grupuri de forțe multinaționale în Polonia, Estonia, Letonia și Lituania la Marea Baltică. Toate cele opt grupuri sunt integrate actualmente în structurile de comandă și control ale NATO.

În plus, organizația a pus deja la punct un mecanism de întărire rapidă a dispozitivului său de pe flancul estic. În ciuda unor neajunsuri evidențiate în cadrul celui mai mare exercițiu de după sfârșitul Războiului Rece, *Steadfast Defender 2024*, tot atunci s-a remarcat și capacitatea generală a alianței de a îndeplini operații complexe în ce privește întărirea rapidă a flancului estic atât din punct de vedere operațional, cât și logistic. Aici este inclusă și folosirea cu succes a sistemului de Apărare Integrată Aeriană și Antirachetă (IAMD), precum și misiunile non-stop de poliție aeriană. Concentrarea de forțe este însă evident mai accentuată la Marea Baltică decât la Marea Neagră.

Turcia este națiune participantă în cadrul grupurilor de forțe din Ungaria și Bulgaria, participând și la misiunile de Poliție Aeriană Întărită din spațiul aerian românesc în perioada decembrie 2023 – martie 2024.⁵ De asemenea, în baza memorandumului semnat de România, Bulgaria și Turcia în ianuarie 2024, forțe din marina militară turcă sunt active în Grupul Operativ pentru neutralizarea minelor din Marea Neagră (MCM BS TG – Mine

⁵ „Strengthening NATO’s eastern flank”, *North Atlantic Treaty Organization*, 23 octombrie 2025, <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natos-eastern-flank>; „Întrevederea ministrului apărării naționale cu președintele Industriei de Apărare a Republicii Turcia”, *Ministerul Apărării Naționale*, Direcția Informare și Relații Publice, 19 februarie 2025, https://www.mapn.ro/cpresa/18771_intrevederea-ministrului-apararii-na%C8%9Bionale-cu-pre%C8%99edintele-industriei-de-aparare-a-republicii-turcia

Countermeasures Black Sea Task Group).⁶ Grupul continuă misiunea de deminare, sub comandă românească până la începutul anului viitor.

Probabil că Marea Neagră ar putea deveni explicit o regiune de interes major pe agenda de securitate a NATO dacă liderul incontestabil al organizației, SUA, ar focaliza un astfel de interes prin propria sa abordare. O strategie a fost propusă deja în Congres sub titlul *Black Sea Security Act*. Documentul ia în considerare rolul incontestabil și imposibil de neglijat al Turciei în arhitectura de securitate a Mării Negre, dar în același timp subliniază (Secțiunea 2, punctul 9) și comportamentul uneori contraproductiv al acestei țări, din perspectiva securității regionale, împotriva unor aliați din regiune, fără a numi acei aliați.

Din păcate, deși *Black Sea Security Act* a intrat în Senatul SUA în martie 2023, primind sprijin după numai o săptămână și în Camera Reprezentanților, continuă să fie în afara agendei legislativului american și încă nu a fost adoptat pentru a merge apoi la promulgare către Președintele SUA.⁷ Având în vedere aceste detalii, este greu de crezut că SUA vor susține acordarea unei importanțe mai mari Mării Negre în cadrul strategiei de securitate a NATO. Pare mai degrabă probabil că Washington-ul va acorda din ce în ce mai multă atenție investițiilor în actori precum Polonia, Grecia și Cipru pe un coridor nord-sud care va include și Marea Neagră, dar numai pentru că geografia impune acest lucru.⁸

REZISTENȚA TURCIEI PRIVIND IMPLICAREA OCCIDENTALĂ LA MAREA NEAGRĂ

Dincolo de absența unei strategii explicite a NATO și întârzierea adoptării celei americane privind securitatea la Marea Neagră, Turcia însăși are deja o tradiție de rezistență față de implicarea actorilor occidentali în această chestiune. Iar rezistența a devenit explicită

⁶ „Semnarea Memorandumului de Înțelegere privind constituirea grupului operativ pentru combaterea minelor marine în Marea Neagră”, *Statul Major al Apărării*, Secția de Informare și Relații Publice, 11 ianuarie 2024, <https://www.defense.ro/semnarea-memorandumului-de-intelegere-privind-constituirea-grupului-operativ-pentru-combaterea-minelor-marine-in-marea-neagra>

⁷ Documentul poate fi examinat sub titlul *Black Sea Security Act* cu același conținut atât la Senat (<https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/804/text?s=1&r=57>) cât și la Camera Reprezentanților (<https://www.congress.gov/bill/118th-congress/house-bill/1680/text>).

⁸ Pentru detalii privind această perspectivă, vezi *inter alia* Dragoș C. Mateescu, „De ce disputele strategice Europa vs. Rusia și SUA vs. China trec prin Mediterana de Est”, *Veridica*, 21 noiembrie 2025, <https://www.veridica.ro/opinii/de-ce-disputele-strategice-europa-vs-rusia-si-sua-vs-china-trec-prin-mediterana-de-est>; Dragoș C. Mateescu, „Trump la Casa Albă: ce ar putea însemna asta pentru zona lărgită a Orientului Mijlociu”, *Veridica*, 18 noiembrie 2024, <https://www.veridica.ro/opinii/trump-la-casa-alba-ce-ar-putea-insemna-asta-pentru-zona-largita-a-orientului-mijlociu>

mai ales de-a lungul celor mai bine de două decenii de guvernare a binomului Erdoğan – AKP. Motivul cel mai frecvent menționat de Ankara pentru a justifica această poziție este acela că prezența NATO ar crește riscul de confruntare cu Rusia. Nu trebuie însă uitat detaliul că Turcia este ea însăși membră NATO, ba chiar cea mai importantă țară după SUA și are, de departe, cea mai puternică forță militară navală din Marea Neagră. Se speculează că excluderea participării semnificative a aliaților din NATO în arhitectura de securitate regională face parte din calculul strategic al Ankarei, care nu dorește ca rolul său în regiune să fie eclipsat de altcineva.

Persistența și substanța acestei strategii sunt evidente. Turcia a exclus partenerii de Alianță puternici din afara regiunii Mării Negre din BLACKSEAFOR (*Black Sea Naval Cooperation Task Group*, Forța Navală a Mării Negre), constituită în 2001 la inițiativa și sub comanda turcă, cu participarea Bulgariei, României, Ucrainei, Rusiei și Georgiei.⁹ Excluderea a continuat și în cazul unei alte inițiative turcești, *Black Sea Harmony*, înființată de Ankara în 2004 tocmai ca alternativă la misiunea *Active Endeavour* a NATO, pentru a contracara terorismul transfrontalier în regiune.¹⁰ Tot Turcia a blocat și accesul a două nave medicale americane care aveau misiunea de a oferi asistență umanitară Georgiei în 2008, în perioada când această țară era atacată de Rusia.¹¹

Astfel de episoade confirmă impresia generală că scopul principal al Ankarei la Marea Neagră este să rămână cel mai important actor. Această impresie a fost întărită și de numeroasele declarații ale unor înalți oficiali turci, civili și militari, care au accentuat de-a lungul timpului opțiunea pentru autonomia strategică a Turciei la Marea Neagră. Cea mai recentă astfel de declarație a venit din partea amiralului Ercüment Tatlıoğlu, actualmente comandant al marinei militare turcești și, detaliu important, fost responsabil pentru securitatea Strâmtorilor Dardanele (2010-2011) și Bosfor (2013-2016). Într-un discurs public rostit pe 17 noiembrie 2023 la o ceremonie militară, amiralul care comandă arsenalul maritim al Turciei a

⁹ Vezi detalii la „BLACKSEAFOR”, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye, <https://www.mfa.gov.tr/blackseafor.en.mfa>

¹⁰ „Russia and Turkey in the Black Sea and the South Caucasus”, *International Crisis Group*, raport nr. 250, 28 iunie 2018, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/turkiye-russia-internal-armenian-azerbaijani-conflict-ukraine/250-russia-and-turkey-black-sea-and-south-caucasus>

¹¹ Dimitar Bechev, „Turkey and Black Sea Security: Ten Years After the War in Georgia”, *Atlantic Council*, 8 august 2018, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/turkey-and-black-sea-security-ten-years-after-the-war-in-georgia/>

spus explicit că, deși NATO încerca atunci să ia anumite măsuri privind securitatea în regiune, „noi înșine [turcii] vom lua aceste măsuri și nu vrem NATO sau America în Marea Neagră.”¹²

CONCLUZII

Detaliile incluse în acest scurt studiu sugerează că răspunsul la întrebarea principală de la care am pornit aici poate unul pe cât de simplu, pe atât de semnificativ: Turcia nu are un rol bine definit în flancul sud-estic al NATO la Marea Neagră pentru că nu i s-a cerut și pentru că nu va accepta un rol cerut de aliații săi, în logica funcționării NATO. Ankara va încerca mai degrabă să impună propria agendă de politică externă bazată pe propriile percepții și nu vrea implicarea unor actori din afara regiunii. Aspectele detaliate aici susțin această perspectivă și la ele pot fi adăugate și altele, cum ar fi proiectele de integrare regională inițiate de-a lungul timpului, care nu au îndeplinit obiectivele lor formale. Nici Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (BSEC) și nicio altă inițiativă coordonată de Ankara nu au reușit să producă integrare regională profundă, iar Turcia continuă politica sa protecționistă, cu taxe semnificative pentru importuri, inclusiv din România, Bulgaria sau Grecia.

Într-un excelent studiu academic publicat anul acesta și semnat de Daria Isachenko, cercetătoare la *German Institute for International and Security Affairs*, autoarea face o analiză precisă care duce către aceeași concluzie. Turcia are propria agendă de politică externă care nu coincide cu agenda comună a aliaților săi și reflectă o percepție de sine mai degrabă ca un „proprietar al Strâmtoarelor”, și nu ca un custode sau gardian al trecerii dintre Marea Neagră și mările și oceanele lumii.¹³ Un custode sau gardian ar trebui să țină cont de dorințele aliaților săi din regiune în legătură cu, de exemplu, proiectul Canal Istanbul, care ar schimba radical geografia, geopolitica și ecologia legăturii dintre Marea Neagră și lume. În realitate, Ankara nu ține cont de vecinii săi de la Marea Neagră nici în legătură cu Canal Istanbul și nici privitor la interpretarea Convenției de la Montreux, pe care o face mereu în funcție de propria agendă politică la momentul respectiv.

¹² „Turkey does not want US or NATO presence in the Black Sea: navy commander”, *Turkish Minute*, 18 noiembrie 2023, <https://www.turkishminute.com/2023/11/18/turkey-does-want-us-nato-presence-the-black-sea-navy-commander/>

¹³ Daria Isachenko, „The riparian logic of the Montreux Convention in Turkey’s Black Sea policy”, *Naval War College Review*, nr. 78, vol. 1-2, 2025, p. 79.

Toate aceste ambiguități explică și faptul că Turciei nu i se acordă o responsabilitate clară privind securitatea europeană, în cadrul flancului estic al NATO. Absența Mării Negre din strategia de securitate a Alianței poate fi efectul acestei ambiguități și nu invers. În definitiv, controlul exercitat de Ankara asupra Strâmtoarelor și istoria interpretărilor sale privind Convenția de la Montreux nu încurajează acordarea unor responsabilități de securitate clar ancorate în limbajul precis al dreptului internațional. Turcia are o agendă proprie la Marea Neagră și acesta pare a fi singurul principiu care îi ghidează politica, inclusiv în ecuația de securitate regională.

IDR

Institutul Diplomatic Român

Misiune. Institutul Diplomatic Român (IDR) își asumă misiunea de a contribui substanțial la creșterea calității diplomației românești prin formare, educare continuă, cercetare, prin dezvoltarea gândirii critice și strategice, prin conectare internațională. O politică externă bună servește unei politici interne benefice.

Principii: valorizarea resurselor umane, profesionalismul, respectul și dialogul, responsabilitatea pentru comunitate.

Pornind de la atribuțiile legale fondatoare ale IDR, dezvoltarea în continuare a institutului se realizează, în funcție de nevoile identificate în MAE, pe următoarele patru direcții:

- Formarea și educarea continuă a diplomaților și a altor categorii de cursanți;
- Aprofundarea dimensiunii de cercetare și expertiză pe spații regionale și problematice funcționale;
- Funcționarea IDR ca *think-tank* al MAE;
- Integrarea IDR în cadrul unei rețele internaționale de institute relevante similare.

Autor: Dragoș C. Mateescu (PhD) este analist la Institutul Diplomatic Român – Serviciul Furnizare de Expertiză pentru MAE, cercetător și lector asociat la Universitatea din București și autor la *Veridica*.

Seria Policy Brief IDR
ISSN 2066-5989
ISSN-L 2066-5989

Editare, formatare și grafică: Claudiu Codreanu

Imagine copertă: <https://unsplash.com/photos/a-large-military-ship-in-the-middle-of-a-body-of-water-eJ6UdgMMpO8>

Institutul Diplomatic Român - IDR
<https://www.idr.ro/en/> | secretariat@idr.ro
Primăverii 17, sector 1, București, 011972